

SPREGLEDAN MEDNARODNOPRAVNI VIDIK UREDITVE POSEGOV V VODE IN VODNA OKOLJA PRI NJIHOVEM IZVAJANJU

prof. dr. VASILKA SANCIN¹, URŠKA STOPAR²

Povzetek

Varstvo voda zahteva ustrezno pravno urejanje posegov v vodo in vodna okolja. Pri sprejemanju odločitev o takih posegih ni dovolj le preučitev nacionalne pravne ureditve, temveč je v Sloveniji pomembno upoštevati tudi pravno ureditev Evropske unije ter za Slovenijo zavezujoče mednarodno pogodbeno in običajno pravo. Ta vidik se zdi, čeprav Ustava Republike Slovenije skladno s 3.a členom priznava poseben položaj pravnemu redu EU ter v 8. in 153. členu določa primat mednarodnemu pravu nad slovensko zakonodajo, v slovenski praksi pogosto spregledan. Namen tega prispevka je tako osvetliti izbrane vidike »mednarodnega prava voda« in relevantne vidike pravne ureditve EU glede varstva površinskih sladkovodnih virov, da bi tako slovenski odločevalci kot izvajalci različnih posegov v vodo in vodna okolja te (dosledneje) upoštevali pri svojem ravnanju.

Ključne besede: mednarodno pravo, načelo pravične in razumne uporabe, ocena vplivov na okolje, okoljevarstveno dovoljenje, površinske vode, pravno varstvo voda, pravo Evropske unije, vodno okolje.

Abstract

Water protection requires appropriate regulation of interventions in water and aquatic environments. When taking decisions on such interventions, it is not sufficient to examine national legislation, but in the case of Slovenia, it is also important to take into account the legal framework of the European Union and the international treaty and customary law binding on Slovenia. This aspect, although the Constitution of the Republic of Slovenia, in accordance with its Article 3a, recognises the special position of the EU legal order and, in Articles 8 and 153, establishes the primacy of international law over Slovenian legislation, often seems to be overlooked in Slovenian practice. The purpose of this paper is thus to highlight selected aspects of "international water law" and relevant EU legislation on the protection of surface freshwater resources, in order to ensure that Slovenian decision-makers and operators of various interventions in water and aquatic environments take these into account (more consistently) in their conduct.

1 Prof. dr. Vasilka Sancin, univ. dipl. prav., predstojnica Katedre za mednarodno pravo na Pravni fakulteti Univerze v Ljubljani

2 Urška Stopar, mag. prav.

Keywords: aquatic environment, environmental impact assessment, environmental permit, European Union law, international law, legal protection of water, principle of equitable and reasonable utilisation, surface water.

1. UVOD

Naš planet prekriva več kot dve tretjini vode, pri čemer je 96,54 % morij in oceanov, 0,0142 % rek in jezer ter 1,69 % podzemnih voda, preostala voda pa se nahaja v drugih agregatnih stanjih (Shiklomanov, 1993). Čeprav je uporaba vseh voda, morskih in sladkovodnih, tesno povezana z življenjem ljudi, je zlasti voda, bistvena za preživetje ljudi, v zelo omejenem obsegu.

Varstvo voda zato zahteva tudi ustrezno pravno urejanje posegov v vodo in vodna okolja. Tega se zaveda tudi mednarodna skupnost, zato je bilo na mednarodni globalni ravni in v okviru različnih regionalnih dogovorov že doseženih več sporazumov z namenom urejanja in varovanja voda, prav tako pa države to problematiko urejajo tudi v okviru bilateralnih ali večstranskih dogovorov. Poleg mednarodnopravnega pogodbenega urejanja je pomemben tudi pravni razvoj na ravni mednarodnega običajnega prava, zlasti glede nekaterih temeljnih mednarodnopravnih okoljskih načel in norm, ki so se razvile iz prakse držav, ki jo slednje priznavajo kot pravno obvezno (*opinio juris sive necessitatis*). Čeprav so podzemne vode najbolj izkoriščan naravni vir na svetu, se države le redko odločajo za pravno urejanje (uporabe) čezmejnih vodonosnikov, kar je predvsem posledica znanstvene kompleksnosti fenomena podzemnih voda, pa tudi izrazito poudarjene ozemeljske suverenosti, ki jo nad podzemnimi vodnimi viri izvršujejo države. O slednji problematiki je bilo v slovenskem prostoru že napisane nekaj kakovostne literature (Bohte, 2008; Burkeljc, 2018; Turšič, 2020), zato se v tem prispevku osredotočamo predvsem na pravno urejanje površinskih sladkovodnih virov, saj bi celovita obravnava, ki bi vključevala tudi morje in morsko vodno okolje,³ preseгла omejitve tega prispevka.

Površinski sladkovodni viri se izkoriščajo na različne načine, predvsem pa za številne gospodarske dejavnosti, kot so gradnja hidroelektrarn, zasneževanje, namakanje, navsezadnje tudi za turizem in izvajanje turističnih dejavnosti. Pri ugotavljanju ustreznosti in dopustnosti posegov v vodo in vodna okolja ter njihovem izvajanju ni dovolj le preučitev nacionalne pravne ureditve, temveč je treba v članicah Evropske unije (EU) upoštevati tudi pravno ureditev EU ter zavezujoče mednarodne pogodbe in mednarodno običajno pravo. Ta vidik se zdi, čeprav Ustava Republike Slovenije skladno s 3.a členom priznava poseben položaj pravnemu redu EU ter v 8. in 153. členu primat mednarodnemu pravu nad slovensko zakonodajo, v slovenski praksi pogosto spregledan.

³ Na tem mestu zgolj omenjamo, da je temeljna globalna mednarodna pogodba, ki ureja varstvo morja in morskega okolja, Konvencija Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (t. i. Jamajška ali konvencija UNCLOS), katere pogodbenica je tudi Slovenija (Akt o nasledstvu Konvencije Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (Ur. l. RS – Mednarodne pogodbe, št. 22/94), zlasti XII. del konvencije UNCLOS. Posebej pa je za Slovenijo v tem oziru relevantna še Konvencija za varstvo morskega okolja in obalnega območja Sredozemlja (t. i. Barcelonska konvencija) z njenimi protokoli, ki nadalje urejajo posamezno področje varstva območja Sredozemskega morja (Slovenija jih je ratificirala pet).

Niti na mednarodnopravni ravni niti na regionalni ali nacionalni pravni ravni ne obstaja le en sam pravni dokument, ki bi zajel in urejal vse, kar je povezano s površinskimi sladkovodnimi viri. Pravna ureditev je razdrobljena na številna posamezna področja, v tem prispevku pa so predstavljeni le najpomembnejši pravni akti, ki se nanašajo na urejanje voda in posege vanje.

Namen tega prispevka je tako osvetliti izbrane vidike »mednarodnega prava voda« in relevantne pravne ureditve EU, da bi tako slovenski odločevalci kot izvajalci različnih posegov v vodo in vodna okolja te (dosledneje) upoštevali pri svojem ravnanju.

2. TEMELJI »MEDNARODNEGA PRAVA VODA«

»Mednarodno pravo je sistem pravnih načel in norm, s katerimi so določene pravice in obveznosti subjektov mednarodnega prava v njihovih medsebojnih odnosih in v mednarodni skupnosti.« (Türk, 2007: 19) Med njegovimi podpanogami je tudi mednarodno okoljsko pravo, ki vsebuje materialna, postopkovna in institucionalna pravila mednarodnega prava varovanja okolja (Sands in Peel, 2018). Za doseganje cilja varovanja okolja je ključnega pomena, da sodelujejo vse države, na katere ima vpliv določen poseg v okolje. Ker posledice posameznih ravnanj subjektov, ki posegajo v okolje, niso omejene na teritorialne meje posameznih držav, morajo države delovati usklajeno, da se doseže zelena stopnja varovanja okolja (Koivurova, 2014). V okviru mednarodnega okoljskega prava se posebej razvija tudi področje, ki bi ga lahko imenovali »mednarodno pravo voda«. Čeprav še ni splošno sprejeto kot samostojno znanstveno področje preučevanja, velja za namene tega prispevka, poleg relevantnih načel in norm splošnega mednarodnega okoljskega prava, kratko orisati tudi njegovo vsebino.

2.1 Mednarodno okoljsko pravo

Mednarodno okoljsko pravo se je začelo razvijati kot odziv na posamezne težave varovanja rek, jezer in s tem povezanih ekosistemov (Sands in Peel, 2018). Zavedanje posameznikov glede škodljivih vplivov, ki jih puščamo na okolje, je povzročilo, da se je s pravnimi normami začelo urejati tudi to področje (Kiss in Shelton, 2004).

Pomembno je pravno opredeliti pojem okolje, da se na tej podlagi lahko določi, v kakšnem obsegu bo pravo urejalo to področje in kdaj bo podana odgovornost, če se povzroči škoda. V mednarodnem pravu se okolje v večini primerov definira široko, prav tako pa je zelo prepleteno z vsemi ostalimi področji (Kiss in Shelton, 2004).

Za varovanje okolja je pomembno, da so sprejeta pravila zavezujoča za čim širšo skupnost, ker se le tako lahko preprečijo škodljivi vplivi, ki jih ima določen poseg na okolje. Posamezne nacionalne pravne ureditve namreč ne zadostujejo za doseganje skupnega cilja varovanja okolja, kamor spadajo tudi ozonska plast, migracijske vrste, habitati in ekosistemi (Kiss in Shelton, 2004).

V mednarodnem okoljskem pravu so pomembna splošna načela, ki so se začela oblikovati predvsem skozi prakso arbitražnih postopkov. Razvoj splošnih načel se je nadaljeval z vklju-

čevanjem v deklaracije in druge mednarodne instrumente, prav tako pa tudi v mednarodne pogodbe, ki so nastajale med državami. Med najpomembnejšimi pravnimi načeli na področju okoljskega prava so: *načelo preprečevanja okoljske škode (načelo sic utero tuo)*, *načelo skupnih, a različnih odgovornosti* (slednje določa, da morajo razvite države, ki so nesorazmerno vplivale na stanje okolja, nositi tudi več s tem povezanih stroškov), *previdnostno načelo* (države morajo pri svojih posegih v okolje ravnati previdno ter tako tudi sprejemati odločitve, ki bi potencialno lahko imele vpliv na okolje (Sands in Peel, 2018)), *načelo onesnaževalca plača* (onesnaževalec mora plačati stroške odprave škode, ki nastane iz njegove dejavnosti), *načelo medgeneracijske pravičnosti* (za prihodnje generacije je treba ohraniti obilje in kakovost okolja) ter *načelo trajnostnega razvoja* (države morajo zagotoviti, da se naravni viri uporabljajo trajnostno) (Nafziger, 2011).

Vsa naštetna načela pa so uporabljiva tudi za vode in so kot taka del »mednarodnega prava voda«.

2.2 Mednarodno pravo voda

Razvijajoče se področje mednarodnega prava voda obsega običajno pravo in multilateralne mednarodne pogodbe, sprejete v okviru Združenih narodov, kot tudi večstranske ter bilateralne mednarodne pogodbe za določene vodne vire.

2.2.1 Konvencija o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov

*Konvencija o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov*⁴ se uporablja za vodotoke, katerega deli so v različnih državah, pri čemer pa pojem uporabe pokriva številne vidike rabe vode, tako gospodarske, družbene kot okoljske (člen 2(b)). Prav tako je konvencija uporabna tudi za tiste podzemne vode, kjer je vodonosnik hidrološko povezan s sistemom površinskih voda in so njegovi deli v različnih državah (člen 2(a) in (b)).

Slovenija sicer (še) ni pogodbenica te konvencije, kljub temu pa jo zavezujejo podrobnejše in strožje obveznosti od slednje, saj so takšne zahteve predvidene v zakonodaji EU in konvencijah ter protokolih Ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo (UNECE).

2.2.2 Konvencija o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer

*Konvencija o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer*⁵ je bila sprejeta v Helsinkih leta 1992 in predstavlja pravni okvir za regionalno sodelovanje na področju vodnih virov, kot so reke, jezera in podtalnice. Na njeni podlagi so bili sprejeti številni sporazumi med posameznimi državami.⁶ Od leta 2003 je možno pristopiti h konvenciji tudi državam zunaj regije UNECE.

4 Ang. Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses.

5 Ang. Convention on the protection and use of transboundary watercourses and international lakes. Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 5/99.

6 Konvencija o varstvu reke Donave iz leta 1994, posamezni sporazumi o rekah Bug, Meuse, Ren in Šelda, o Pejpskem jezeru ter o kazahstansko-ruskih in rusko-ukrajinskih čezmejnih vodah, prav tako pa Okvirna direktiva Evropske unije o vodah.

Njen namen je okrepitev lokalnih, nacionalnih in regionalnih ukrepov za zaščito čezmejnih rek in podzemnih vod, saj se slednje lahko doseže samo s sodelovanjem udeleženih držav. Slednje morajo namreč pri urejanju vod na nacionalni ravni, če gre za čezmejne vode, upoštevati tudi načela, vsebovana v konvenciji. Pravila v konvenciji upoštevajo dejstvo, da so vode del kompleksnega ekosistema in se na ureditev posegov v vode ne gleda zgolj parcialno. V prvem delu so določbe, ki pogodbenice obvezujejo, da sprejmejo ustrezne ukrepe za preprečevanje, nadzor in zmanjšanje čezmejnih vplivov. Pri tem so kot glavni izpostavljeni ukrepi, da se zmanjša onesnaževanje voda, da se slednje uporabljajo smotrno in ekološko sprejemljivo (člen 2). Pomembni ukrepi so še ohranitev ekosistemov in njihova ponovna vzpostavitev kot tudi ekološko sprejemljiva ter smotrna uporaba čezmejnih voda, ohranitev vodnih virov in varovanje okolja (člen 2). Predvideno je tudi, da države pogodbenice med sabo poskrbijo za najširšo in čimprejšnjo izmenjavo informacij o pomembnih zadevah, ki izvirajo iz te konvencije (člen 6).

Drugi del konvencije je namenjen obrežnim pogodbenicam, torej državam, ki mejijo na iste čezmejne vode z državami pogodbenicami te konvencije. Predvideno je, da se ustanovijo skupna telesa, ki sodelujejo pri upravljanju z vodami, prav tako pa tudi, da se ti subjekti medsebojno posvetujejo in izvajajo skupni monitoring. Za vzdrževanje dogovorjenih ciljev o kakovosti vode in meril se izvajajo skupne raziskovalne dejavnosti. Izmenjevati morajo tudi ustrezne informacije o stanju voda in upravljanju z njimi (členi 2, 3, 4 in 5 drugega dela).

2.2.3 Običajno pravo

Poleg formalnih sporazumov, ki nastajajo med državami, pa mednarodno pravo pozna tudi običajno pravo, ki je bolj kompleksno in nepredvidljivo, saj je odvisno od ravnanj posameznih držav (Dellapenna, 2001). Pomembno je predvsem to, da morata biti podana tako objektivni kriterij, torej, da obstaja neka obča praksa držav, prav tako pa tudi subjektivni kriterij ali *opinio juris sive necessitatis*, torej, da država meni, da je neko ravnanje kot tako določeno s pravom (Škrk, 1985). Pri tem se presoja, kako dolgo, predvsem pa, kako dosledno se takšna praksa izvaja. Običajno mednarodno pravo lahko zavezuje samo nekaj držav (partikularno običajno pravo), medtem ko se splošno običajno pravo nanaša na vse države, razen tistih, ki bi posameznemu ravnanju izrecno nasprotovale.

K oblikovanju običajnega prava v veliki meri prispeva tudi ravnanje držav, ki se izraža v procesu oblikovanja mednarodnih pogodb (Sands in Peel, 2018). Določitev običajnega prava je zahtevna, saj se v tem procesu vedno pojavljajo pomanjkljivosti, ker se vseh vprašanj, ki bi jih sicer bilo treba urediti, ne dá zapolniti s prakso. V veliko primerih je njegov obstoj težko dokazati, zaradi česar se predvsem pri odločitvah, kako bi v nekem primeru moralo biti, odločevalci oprejo na tako imenovana splošna običajnopravna načela (Sands in Peel, 2018).

V nadaljevanju bodo predstavljena tista načela, ki se nanašajo na uporabo voda in posege vanje ter jih najdemo tudi v pravnih aktih, ki zavezujejo večino držav.

2.2.3.1 Pravična in razumna uporaba

Eno temeljnih načel mednarodnega vodnega prava je načelo pravične in razumne uporabe. Predstavlja temeljno načelo za urejanje uporabe deljenih naravnih virov in ima danes že status mednarodnega običajnega prava, kot tako pa zavezuje tudi Slovenijo.

Vse države morajo ravnati v skladu z načelom pravične in razumne uporabe, pri čemer je del teh pravil namenjen tudi preprečevanju onesnaževanja sladkih vod in ekosistemov, prav tako pa je v primeru kršitev podana tudi odgovornost posameznih držav (Sands in Peel, 2018).

Države, ki si delijo vodni vir, ne morejo nad njim izvajati svoje suverene pravice v celoti, saj morajo upoštevati tudi pravice drugih držav, s katerimi si vodni vir delijo, tako da ima vsaka država pravico do razumnega in pravičnega deleža tega vira.

Načelo je med drugim opredeljeno tudi v *Konvenciji o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov* (člen 5), ki prav tako določa, da morajo države mednarodne vodotoke uporabljati na razumen in pravičen način ter medsebojno sodelovati.

2.2.3.2 Obveznost nepovzročanja škode

Države kljub načelu suverenosti nad njihovim ozemljem pri njihovih ravnanjih omejuje to, da ne smejo drugi državi povzročati škode. To pomeni, da morajo skladno z že prej omenjenim načelom »*sic utere tuo ut alienum non laedas*« svoje ozemlje uporabljati na način, da s tem ne škodijo drugi državi. Države lahko nasprotujejo uporabi skupnih sladkovodnih virov s strani druge države samo, če povzročijo materialno škodo njim samim.

Obstoj nastanka škode je odvisen od vsakega posameznega primera. Zaradi tega je treba v primeru vsakega posega v vodni vir ali vodna območja presoditi vse vplive, ki bi s tem lahko nastali, torej izvesti celovito presojo vplivov na okolje. Samo s preučitvijo vseh posledic, ki jih posamezen poseg pusti na okolje, je mogoče videti, kakšni vplivi bi s tem nastali in kateri od teh bi lahko drugi državi predstavljali škodo.

Načelo je vsebovano v *Konvenciji o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov*, ki določa, da bi morale države za preprečevanje povzročanja znatne škode drugim državam vodotoka sprejeti vse ustrezne ukrepe pri uporabi mednarodnega vodotoka. Načelo pa je mogoče zaslediti tudi v dokumentih, ki urejajo okoljsko pravo, in sicer Rio Deklaraciji o okolju in razvoju⁷ iz leta 1992 (*Rio deklaracija*), Deklaraciji Konference ZN o človekovem okolju⁸ iz leta 1972 (*Stockholmska deklaracija*) in drugih.

2.2.3.3 Obveznost sodelovanja

Zaradi deljenih vodnih virov so države med seboj obvezane sodelovati, da se zagotovi ohranjanje teh naravnih virov.

Mednarodno pravo, ki ureja vode, določa konkretne ukrepe za sodelovanje med državami, ki so postali vse bolj formalizirani, dolžnost sodelovanja pa je ena od ključnih v mednarodnem okoljskem pravu.

Tudi to načelo je vključeno v *Konvencijo o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov*, ki določa, da lahko za doseganje cilja optimalne uporabe in ustrezne zaščite mednarodnega

vodotoka države ustanovijo skupne komisije, če jim takšno sodelovanje olajša doseganje cilja. Načelo je, med drugim, vključeno tudi v *Rio deklaraciji* in *Stockholmski deklaraciji*.

2.2.3.4 Načela obveščanja, posvetovanja in pogajanj

Države, ki si delijo vodni tok, imajo skladno z mednarodnim pravom tudi pravico, da so obveščene o nameravanem posegu v vodotok, prav tako pa imajo pravico do posvetovanja in pogajanj. Slednje je najbolj relevantno v primeru, ko bi lahko poseg v vodno telo v eni državi povzročil škodljive posledice njenim pravicam ali interesom tudi na njenem ozemlju ali samem vodotoku. Temu načelu velikokrat nasprotujejo države, ki ležijo v zgornjem delu toka (Rahman, 2009).

Načela, ki dajejo podlago za uveljavljanje pravice do obveščnosti, posvetovanj in pogajanj, so splošno sprejeta v mednarodnih dokumentih, kot so *Helsinška pravila o uporabi voda mednarodnih rek*⁹, *Konvencija o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer*, *Sporazum o Savskem bazenu*¹⁰ in *Konvencija o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov*. Načelo je priznано tudi v *Rio deklaraciji* in *Stockholmski deklaraciji*.

2.2.3.5 Mirno reševanje sporov

V skladu z načelom mirnega reševanja sporov si morajo vse države prizadevati, da medsebojne spore rešujejo po mirni poti, če ne morejo že s pogajanjem doseči medsebojnega dogovora.

To načelo je vključeno tudi v *Helsinška pravila o uporabi voda mednarodnih rek*, *Konvencijo o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer*, *Sporazum o Savskem bazenu* ter *Konvencijo o pravu neplovnih uporab mednarodnih vodotokov*. Slednja določa, da se v primeru, če med državami ni veljavnega drugega sporazuma, poskuša spor rešiti na miren način, sprva s pogajanjem, če pa ta niso uspešna, pa državi za pomoč zaprosita tretjo osebo, ki bi sodelovala pri posredovanju ali pomiritvi. Državi pa se lahko tudi dogovorita, da spor predložita arbitraži ali sodišču za reševanje sporov (člen 33). Načelo pa se med drugim najde tudi v drugih mednarodnih okoljskih konvencijah ter aktih, kot sta *Rio deklaracija* in *Stockholmska deklaracija*.

2.2.4 Judikatura mednarodnih sodišč

Judikatura mednarodnih sodišč je na področju voda dokaj obsežna, saj so države že od nekdaj posegale v vode, ob čemer so se zastavljala različna mednarodnopravna vprašanja.

Stalno meddržavno sodišče¹¹ je odločalo v več različnih primerih, ki se nanašajo na vode in njihovo urejanje. V zadevi *Odvod vode iz reke Meuse*¹² je v sporu med Nizozemsko in Belgijo odločalo glede odvzema vode iz reke Meuse in širjenja vodnih poti obeh držav ter njunih kršitev, pri čemer je zaključilo, da v mednarodni pogodbi, ki sta jo sklenili, nobeni državi njuna

⁷ Ang. Rio Declaration on Environment and Development, U.N. Doc. A/CONF.151/26 (vol. I), 13. junij 1992.

⁸ Ang. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm declaration, U.N. Doc. A/Conf. 48/14/Rev. 1, 15. december 1972.

⁹ Ang. The Helsinki Rules on the Uses of the Waters of International Rivers, 1966.

¹⁰ Zakon o ratifikaciji Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu, Protokola o režimu plovbe k Okvirnemu sporazumu o Savskem bazenu in Sporazuma o spremembah in dopolnitvah Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu in Protokola o režimu plovbe k Okvirnemu sporazumu o Savskem bazenu, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 19/04.

¹¹ Permanent Court of International Justice – PCIJ.

¹² [1937], P.C.I.J. (Ser. A/B) št. 70.

ravnanja niso bila prepovedana. Iz tega izhaja, da morajo države pri posegu v vode in vodna zemljišča poleg drugih pravnih pravil upoštevati tudi mednarodne pogodbe, ki jih sklenejo z drugimi državami. V Sloveniji je torej potrebna posebna pozornost glede posegov v vode, ki se razširjajo tudi na sosednje države. Ena od takšnih je na primer *Pogodba med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o urejanju vodnogospodarskih razmerij (BHRUVR)*¹³. V zadevi *Oscar Chinn*¹⁴, v sporu med Veliko Britanijo in Belgijo, je bilo odločeno, da belgijska vlada svojih obveznosti glede rečnega prevoza po vodnih poteh ni kršila, saj sprejeti ukrepi glede rečnega prevoza niso bili v nasprotju z mednarodnopravnimi obveznostmi do Velike Britanije. Nadalje je sodišče v zadevi v zvezi z *ozemeljsko pristojnostjo Mednarodne komisije za reko Odre*¹⁵ razsodilo, da se Versajska pogodba, glede reke Odre, razširi tako, da zajema tudi plovne pritoke reke. *Zadeva v zvezi s pristojnostjo Evropske komisije za Donavo med krajeva Galatz in Braila*¹⁶ predstavlja svetovalno mnenje glede pristojnosti Evropske komisije nad tistimi deli Donave, ki so bili pod njenim nadzorom že pred prvo svetovno vojno, in v njem je sodišče zapisalo, da je lahko nadzor komisije še vedno dovoljen, kljub temu da so nekdanji komisiji sodelovali le predstavniki Velike Britanije, Francije, Italije in Romunije.

Tudi Meddržavno sodišče je že večkrat odločalo v sporih v zvezi z vodami. Glede uporabe reke Silla je v zadevi *Spor o statusu in uporabi voda reke Sille (Čile proti Boliviji)* presojalo o statusu reke kot mednarodne. Glede erozije rečnih bregov in škode okolja zaradi gradnje ceste je sodišče odločalo v zadevi *Gradnja ceste v Kostariki ob reki San Juan (Nikaragva proti Kostariki)* ter presodilo, da je Kostarika kršila svoje obveznosti glede izvedene presoje vplivov na okolje, saj je šlo za projekt, ki bi lahko povzročil čezmejno škodo, vendar pa Nikaragvi ni uspelo dokazati obsega škode. Kot izhaja iz tega primera, mora tudi Slovenija pri posegih v vode biti pozorna na to, ali je takšna dejavnost dovoljena in skladna s tem, da ne bo povzročila čezmejne škode, kar je treba v okviru presoje vplivov na okolje posebej preveriti. Glede poglobljanja reke ob gradnji kanala v zadevi *Nekatere dejavnosti, ki jih izvaja Nikaragva na obmejnem območju (Kostarika proti Nikaragvi)* pa je zapisalo, da ima na spornem ozemlju suverenost Kostarika in je dejanje Nikaragve pomenilo nezakonit poseg na to območje. O gradnji tovarne celuloze, v povezavi s kakovostjo rečne vode, je bilo presojano v zadevi *Obrati za proizvodnjo celuloze na reki Urugvaj (Argentina proti Urugvaju)*, kjer je bilo odločeno, da je Urugvaj kršil svoje mednarodne postopkovne obveznosti obveščanja in posvetovanja z Argentino pred odobritvijo in začetkom gradnje tovarne celuloze. Tudi Slovenija se mora pred večjimi posegi v vodna zemljišča in vode prepričati, da slednje ne bi ogrozilo kakovosti vode. Posebej pomemben v tej zadevi je bil tudi zaključek sodišča, da je obveznost izvedbe presoje vplivov na okolje obveznost mednarodnega običajnega prava. Plovne pravice na reki San Juan so bile predmet zadeve *Spor glede navigacijskih in sorodnih pravic (Kostarika proti Nikaragvi)*, glede urejanja meje pa je bil predmet v *Zadevi v zvezi z mejnim sporom (Republika Benin proti Republiki Niger)* ter *Spor o kopnem, otokih in morski meji (Honduras proti Salvadorju) 1986, 2003*. Meja, ki je določena z mejnimi znamenji v naravi, kot so reke, je lahko problematična, saj reke naravno nekoliko spreminjajo svoj tok. Tudi v Sloveniji je težavo predstavljalo ureja-

nje meje s Hrvaško, ki v delu poteka po rekah, kar pa ni bilo skladno s katastrskimi mejami. Izgradnja zapornic za hidroelektrarno na reki Donavi je bila predmet presoje v zadevi *Projekt Gabčíkovo-Nagygyaros*, kjer je Meddržavno sodišče med drugim prvič opredelilo načelo trajnostnega razvoja in varstvo okolja priznalo kot vrednoto, ki v upravičenih primerih lahko pomeni okoliščino, ki opraviči neizpolnjevanje pogodbenih obveznosti po pravu o odgovornosti držav. Primer je lahko aktualen tudi za Slovenijo, če bi na svojih rekah, ki si jih deli z drugimi državami, gradila različne projekte, kot so hidroelektrarne, saj bi morala pri takšnih posegih upoštevati tudi mednarodnopravno ureditev, saj bi sicer v primeru mednarodnopravnih kršitev obveznosti, ki jim ima Slovenija, sosednje države lahko uveljavljale odgovornost in zahtevale povrnitev škode. Prav tako pa bi lahko Slovenija podobno zahtevala od drugih držav, če bi dokazala, da pri posegih v reke, ki si jih delijo s Slovenijo, niso upoštevale svojih mednarodnopravnih obveznosti.

2.2.5 Mehko pravo

Mehko pravo, čeprav nezavezujoče, lahko državam postavlja določene standarde ravnanja. Na področju okolja se je začelo razvijati po Stockholmski konferenci, predvsem z ustanovitvijo specialnega subsidiarnega organa, Programa Združenih narodov za okolje (UNEP) (Dupuy, 1990). V okviru UNEP so bila sprejeta tudi *Načela ravnanja na področju okolja za usmerjanje držav pri ohranjanju in skladni rabi naravnih virov, ki si jih delita dve ali več držav*,¹⁷ ki veljajo tudi za mednarodne vodotoke. Eno glavnih načel je načelo pravičnega koriščenja virov, na podlagi katerega morajo države medsebojno sodelovati in enakopravno upravljati deljen naravni vir.

Tudi različne nevladne organizacije prispevajo k razvoju mehkega prava. Ena od njih je Združenje za mednarodno pravo,¹⁸ ki je leta 1996 sprejelo vplivna *Helsinška pravila o uporabi voda mednarodnih rek*, ki so pomenila začetek oblikovanja prizadevanj za mednarodno zaščito sladkovodnih virov. Nastala so na podlagi prejšnjih posameznih prizadevanj za ureditev področja vod in posegov vanje ter predvidevajo ureditev za ravnanje s sladkimi vodami, kadar uporaba posameznih voda ni že drugače urejena z mednarodno pogodbo ali običajnim pravom. V omenjenih pravilih je določeno, da lahko vsaka država svoj del rečnega bazena razumno in pravično uporablja, pri čemer se takšna uporaba presoja v vsakem konkretnem primeru posebej. Kriteriji, ki vplivajo na to, kaj je pravična in razumna uporaba, so geografske, hidrološke, podnebne, ekonomske, društvene in druge značilnosti, naštetje v členu 5 *Helsinških pravil o uporabi voda mednarodnih rek*. Države so na podlagi načela pravične uporabe vodotoka dolžne tudi preprečiti vsako škodljivo spremembo, ki nastane na podlagi človekovega ravnanja in ima za posledico, da se naravna sestava, vsebnost ali kakovost vode na določenem območju onesnaži. Pozneje so bila v okviru ILA sprejeta tudi *Berlinska pravila*, ki naj bi posodobila in zamenjala obstoječa pravila. Kljub temu da mednarodne organizacije niso sledile Berlinskim pravilom, je njihova posamezna vsebina vključena v številnih priporočilih in usmeritvah, ki so jih oblikovale mednarodne organizacije.

13 Zakon o ratifikaciji Pogodbe med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o urejanju vodnogospodarskih razmerij (BHRUVR), med Savo in Dravo. Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 23/97.

14 [1937], P.C.I.J. (Ser. A/B) št. 70.

15 [1929], P.C.I.J. (Ser. A) št. 23, (10. september).

16 Svetovalno mnenje, [1927], P.C.I.J. (Ser. B) št. 14.

17 Ang. Principles of Conduct in the Field of the Environment for the Guidance of States in the Conservation and Harmonious Utilization of Natural Resources Shared by Two Or More States.

18 Ang. International Law Association (ILA).

Komisija za mednarodno pravo¹⁹ je v letu 1994 v Ženevi sprejela Osnutek členov o pravu ne-plovne rabe mednarodnih vodotokov²⁰, ki določa relevantna načela in osnovna pravila, kar bi lahko služilo kot osnova za sprejem podrobnejših sporazumov med zainteresiranimi državami.

Prav tako pa je tudi Inštitut za mednarodno pravo²¹ sprejel dokument, poimenovan *Onesnaževanje rek in jezer ter mednarodno pravo*. Onesnaževanje je v omenjenem dokumentu opredeljeno kot vsaka fizikalna, kemična ali biološka sprememba v sestavi ali kakovosti voda, ki nastane kot posledica (posredna ali neposredna) človekovega ravnanja ter vpliva na zakonito rabo teh voda in povzroča škodo.

Med drugim pa je poznana še *Deklaracija o sodelovanju donavskih držav pri vprašanih gospodarjenja z vodami reke Donave (Bukareška deklaracija)*, ki so jo leta 1985 sprejele Avstrija, Bolgarija, nekdanja Češkoslovaška, Nemčija, nekdanja Jugoslavija, Romunija, Madžarska in nekdanja Sovjetska zveza. Namenjena je predvsem varstvu reke Donave pred onesnaževanjem in ohranjanju kakovosti njene vode. Na njej temelji *Konvencija o sodelovanju pri varovanju in trajnostni uporabi reke Donave*.

3. PRAVNI RED EU IN VARSTVO VODA

Evropska okoljska politika vključuje tudi vodno politiko. Mednarodni sporazumi, katerih pogodbenice so EU in njene države članice, so skladno s prakso Sodišča EU sestavni del prava EU.

Med najpomembnejšimi pravnimi akti na področju vodne zakonodaje sta *Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike* (ali tako imenovana *Okvirna direktiva o vodah*) ter *Direktiva 2007/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2007 o oceni in obvladovanju poplavne ogroženosti* (imenovana tudi *Direktiva o poplavah*).

Okvirna direktiva o vodah je bila sprejeta že leta 2000. Predvideva urejanje in varstvo celinskih površinskih voda, somornic, obalnega morja ter podzemne vode. Z njo se želi preprečiti slabšanje stanja vodnih in tistih ekosistemov, ki so neposredno odvisni od njih, kot so kopenski ekosistemi in močvirja. Njen cilj je prav tako večje varstvo in izboljšanje vodnega okolja, trajnostna raba vode, dolgoročno varstvo razpoložljivih vodnih virov, postopno zmanjševanje ter preprečevanje onesnaženosti podzemne vode. Ker gre za direktivo, to pomeni, da jo morajo države članice implementirati v svoj pravni red. Kljub temu pa je direktiva tako široka, da imajo države članice pri prenosu slednje v svoj pravni red veliko mero avtonomije. *Okvirno direktivo o vodah* je Slovenija v nacionalni pravni red prenesla z Zakonom o vodah²² (ZV).

Dodatni direktivi k *Okvirni direktivi o vodah* pa sta še izvedbeni direktivi, in sicer *Direktiva 2006/118/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o varstvu podzemne*

vode pred onesnaževanjem in poslabšanjem, ki določa različna merila za opredelitev stanja vode ter *Direktiva 2008/105/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o okoljskih standardih kakovosti na področju vodne politike*, ki določa okoljske standarde kakovosti za prednostne snovi in nekatera druga onesnaževala. Pred sprejetjem *Okvirne direktive o vodah* sta bili med pomembnejšimi *Direktiva Sveta 91/676/EGS z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov* in *Direktiva Sveta 91/271/EGS z dne 21. decembra 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode*.

Direktiva o poplavah je namenjena vzpostavitvi okvirja, s katerim se oceni in obvladuje poplavna ogroženost, da bi se zmanjšale škodljive posledice poplav, tako na zdravje ljudi kot tudi okolje in gospodarstvo.

Na ravni EU pa je urejena tudi kakovost vode, ki se ureja z dvema pomembnejšima direktivama, in sicer *Direktivo (EU) 2020/2184 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2020 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi (prenovitev)* ter *Direktivo 2006/7/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. februarja 2006 o upravljanju kakovosti kopalnih voda*.

Z urejanjem vod pa sta, tako posredno kot tudi neposredno, povezani na primer tudi *Direktiva Sveta z dne 21. maja 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode, ki ureja zbiranje, čiščenje in odvajanje komunalne odpadne vode*, ter *Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb*, ki med drugim ureja podelitev koncesij za vodna okolja. Še več določb, ki se nanašajo na vode, pa je v raznih drugih direktivah²³, katerih primarni cilj ni urejanje vod, a kljub temu vsebujejo določbe, ki se nanašajo na vode in jih je treba pri izvajanju različnih posegov upoštevati.

Poleg zakonodajne vloge EU pa je pomembna tudi praksa sodišč, in sicer Sodišča EU, ki nudi razlago zakonodaje na področju EU in jo je treba pri upravljanju z vodami prav tako upoštevati. Pomembna pa je tudi praksa Evropskega sodišča za človekove pravice (ESČP), za Slovenijo še posebej primer iz leta 2020, ko je ESČP v zadevi *Hudorovič in drugi proti Sloveniji* odločalo glede dostopa do pitne vode in pri tem ni ugotovilo kršitev Slovenije.

4. REGIONALNI MEDNARODNI DOGOVORI VARSTVA VODA

Države sprejemajo tudi mednarodne pogodbe, ki se nanašajo na ureditve jezer, kot so *Konvencija o plovbi po Bodenskem jezeru*, *Sporazum o urejanju jezera Inari s pomočjo hidroelektrarne in jezera Kaitakoski*, *Sporazum med vlado Francoske republike in špansko vlado o jezeru Lanoux* in drugi, na ureditve na področju vodonosnikov, kot je *Konvencija o varstvu, rabi, napajanju in spremljanju Ženevskega čezmejnega vodonosnika*, ter ureditve na področju rek, kot so reka Donava, Laba, Odra, Ren in druge.

Slovenija je ena od enajstih pogodbenic²⁴ *Konvencije o sodelovanju pri varstvu in trajnostni uporabi reke Donave*, ki daje podlago za sodelovanje in čezmejno upravljanje z vodami reke

19 Ang. International Law Commission (ILC).

20 Ang. The law of the non-navigational uses of international watercourses: draft articles on the law of the non-navigational uses of international watercourses and commentaries thereto.

21 Ang. The Institute of International Law ali fr. Institut de droit international.

22 Uradni list RS, št. 67/02.

23 Predvsem so v tej zvezi pomembni vsi pravni akti, ki urejajo okolje in posege vanj.

24 Konvencija je bila podpisana 29. junija 1994 v Bolgariji. Podpisnice so države iz donavskega povodja, in sicer poleg Slovenije še Avstrija, Bolgarija, Hrvaška, Češka, Nemčija, Madžarska, Moldavija, Romunija, Slovaška ter Ukrajina. Veljavna je postala oktobra 1998, ko jo je ratificiralo devet podpisnic.

Donave. Z njo želi zagotoviti upravljanje in izkoriščanje površinskih in podzemnih vod na trajnosten in pravičen način kot tudi varovanje ter izboljšanje površinskih in podzemnih voda, hkrati pa izvajati preventivne ukrepe za kontrolo nevarnosti, kot so poplave.

Slovenija je tudi pogodbenica²⁵ *Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu*, s katerim so obrežne države reke Save želele vzpostaviti mednarodni režim za plovbo po reki in njenih pritokih, da se vzpostavi trajnostno upravljanje z vodami in da se odpravijo oziroma zmanjšajo škodljive posledice za reko.

5. ZAKLJUČEK

Mednarodno pravo ureja širok nabor vprašanj, ki se nanašajo na posege v vode in njihovo urejanje. V praksi pa se včasih zdi, da se mednarodnopravni vidik ureditve posegov v vode kar nekoliko spregleda.

Poleg zgoraj obravnavanega mednarodnopravnega okvirja pa ne gre pozabiti na *Konvencijo o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah*²⁶ (*Aarhuško konvencijo*), ki javnosti zagotavlja dostop do okoljskih informacij, omogoča sodelovanje pri odločanju in zahteva dostop do pravnih sredstev v postopkih, s katerim se posega v okolje, kar pomeni, da je ta pravica na voljo tudi takrat, ko se posega v vode in vodna okolja. Pogodbenica te konvencije je tudi EU, zato so tudi na ravni EU na voljo postopki, kadar obstaja sum, da se domnevno kršijo pravila EU. V ta namen je sprejeta tudi *Uredba (EU) 2021/1767 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 6. oktobra 2021 o spremembi Uredbe (ES) št. 1367/2006 o uporabi določb Aarhuške konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah v institucijah in organih Skupnosti (Aarhuška uredba)*, s katero se prispeva k izvajanju obveznosti na ravni EU, ki so določene z *Aarhuško konvencijo*, tako da se javnosti zagotovi pravica do informacij o okolju in da se te javno razširijo ter da lahko javnost sodeluje pri okoljskih projektih in načrtih. Vsakdo lahko torej v primeru, ko se posega v vodna okolja, uveljavlja svoje pravice, sodeluje v postopkih in opozarja na morebitne nepravilnosti. Predvsem zavedanje razsežnosti, ki jih pusti posamezen poseg v vodna okolja, lahko pripomore k temu, da se na splošni ravni stanje voda izboljša.

Čeprav se morda mednarodno pravo in pravo EU zdita večini posameznikom nekoliko oddaljena in precej kompleksna, pa ju ne gre spregledati. Vsekakor je treba vložiti več napora, da se posameznim odločevalcem in tudi posameznikom na ustrezen način približata, tudi v sklopu dodatnih izobraževanj, usposabljanj ter kampanj ozaveščanja.

Ob poseganju v vode in vodna okolja je vsekakor potrebna posebna previdnost zaradi razsežnosti, ki jih posamezen poseg lahko pusti na okolje in vode ter posledično tudi življenja ljudi. Zaradi naše odvisnosti od vode in vodnih virov ni odveč, da se posegi izvajajo premišljeno in postopoma. Z upoštevanjem celovitega mednarodnopravnega okvirja in pravnega reda EU se lahko potencialni škodni ukrepi pravočasno preprečijo, saj je škodo vodam in vodnim sistemom težko odpraviti.

25 Poleg Bosne in Hercegovine, Srbije (prej Zvezne republike Jugoslavije) ter Hrvaške.

26 Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 17/04.

LITERATURA IN VIRI

- Berlin Rules on Water Resources Law, 2004. V: Report of the Seventy-First Conference.
- Bohte, B., 2008. Deljeni naravni viri – predlog Komisije za mednarodno pravo o pravu čezmejnih vodonosnikov. V: Drenik Bavdek, S. (ur.), Sancin, V. (ur.), Jazbec, M. (ur.). Zbornik znanstvenih razprav ob 60. obletnici Komisije Združenih narodov za mednarodno pravo. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije. Str. 135–146.
- Burkeljc, M., 2018. Načelo pravične in razumne uporabe v mednarodnem pravu čezmejnih vodonosnikov, magistrsko diplomsko delo, Ljubljana.
- Deklaracija Konference ZN o človekovem okolju (ang. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment), Stockholm declaration, U.N. Doc. A/Conf. 48/14/Rev. 1, 15. december 1972.
- Deklaracija o sodelovanju donavskih držav pri vprašanih gospodarjenja z vodami reke Donave, predvsem pri varstvu reke Donave pred onesnaževanjem, 13. december 1985, Bukareška deklaracija.
- Dellapenna, J. W., 2001. The customary international law of transboundary fresh waters. *International journal of global environmental issues*. Let. 1, št. 3–4. Str. 264–305.
- Direktiva 2006/118/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. decembra 2006 o varstvu podzemne vode pred onesnaževanjem in poslabšanjem.
- Direktiva 2007/60/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 23. oktobra 2007 o oceni in obvladovanju poplavne ogroženosti.
- Direktiva 2008/105/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2008 o okoljskih standardih kakovosti na področju vodne politike.
- Direktiva 2014/23/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. februarja 2014 o podeljevanju koncesijskih pogodb.
- Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2000/60/ES z dne 23. oktobra 2000 o določitvi okvira za ukrepe Skupnosti na področju vodne politike.
- Direktiva Sveta 91/676/EGS z dne 12. decembra 1991 o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov in Direktiva Sveta 91/271/EGS z dne 21. decembra 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode.
- Direktiva Sveta z dne 21. maja 1991 o čiščenju komunalne odpadne vode, ki ureja zbiranje, čiščenje in odvajanje komunalne odpadne vode.
- Direktiva 2006/7/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. februarja 2006 o upravljanju kakovosti kopalnih voda.
- Direktiva (EU) 2020/2184 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 16. decembra 2020 o kakovosti vode, namenjene za prehrano ljudi (prenovitev).
- Dupuy, P. M., 1990. Soft law and the international law of the environment. *Michigan journal of international law*. Let. 12. Str. 420–435.
- Kiss, A. C. in Shelton, D., 2004. *International environmental law*. Ardsley (N.Y.): Transnational.
- Koivurova, T., 2014. *Introduction to international environmental law*. London, New York: Routledge.
- Konvencija o pravu neplovnihih uporab mednarodnih vodotokov (ang. Convention on the Law of the Non-Navigational Uses of International Watercourses), G.A. Res. 51/229, U.N. Doc. A/RES/51/229 (1997), 12. maj 1997.
- Nafziger, J. A., 2011. Basic Functions and Principles of International Environmental Law in the Context of Managing Water Resources. *Denver Journal of International Law & Policy*. Let. 39, št. 3. Str. 381–395.
- Rahaman, M. M., 2009. Principles of international water law: creating effective transboundary water resources management. *International Journal of Sustainable Society*. Let. 1, št. 3. Str. 207–223.
- Rio Deklaracija o okolju in razvoju (ang. Rio Declaration on Environment and Development), U.N. Doc. A/CONF. 151/26 (vol. I), 13. junij 1992.
- Sands P. in Peel J., 2018. *Principles of International Environmental Law*. 4. izdaja. Cambridge: Cambridge University Press.
- Shiklomanov, V. I., 1993. World fresh water resources. V: GLEICK P. (ur.). *Water in Crisis: A Guide to the World's Fresh Water Resources*. New York, Oxford University Press. Str. 13–24.
- Škrk, M., 1985. Pojem virov v mednarodnem pravu. Ljubljana: Zbornik znanstvenih razprav PF. Str. 45–147.
- The Helsinki Rules on the Uses of the Waters of International Rivers, v: Report of the Fifty-Second Conference, 1966, str. 484.

27. The Pollution of Rivers and Lakes and International Law, Fifteenth Commission, Rapporteur: Mr. Jean Salmon; Session of Athens, 1979.
28. Türk, D., 2007. Temelji mednarodnega prava. Ljubljana: GV Založba.
29. Turšič, D., 2020. O vodonosnikih, vodotokih in sistemski umeščenosti v mednarodno pravo. Časopis za kritiko znanosti. Let. 48, št. 279. Str. 290–305.
30. Zakon o ratifikaciji Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah (Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 17/04).
31. Zakon o ratifikaciji Konvencije o sodelovanju pri varstvu in trajnostni uporabi reke Donave (Konvencija o varstvu reke Donave), Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 12/98.
32. Zakon o ratifikaciji Konvencije o varstvu in uporabi čezmejnih vodotokov in mednarodnih jezer, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 5/99.
33. Zakon o ratifikaciji Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu, Protokola o režimu plovbe k Okvirnemu sporazumu o Savskem bazenu in Sporazuma o spremembah in dopolnitvah Okvirnega sporazuma o Savskem bazenu in Protokola o režimu plovbe k Okvirnemu sporazumu o Savskem bazenu, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 19/04.